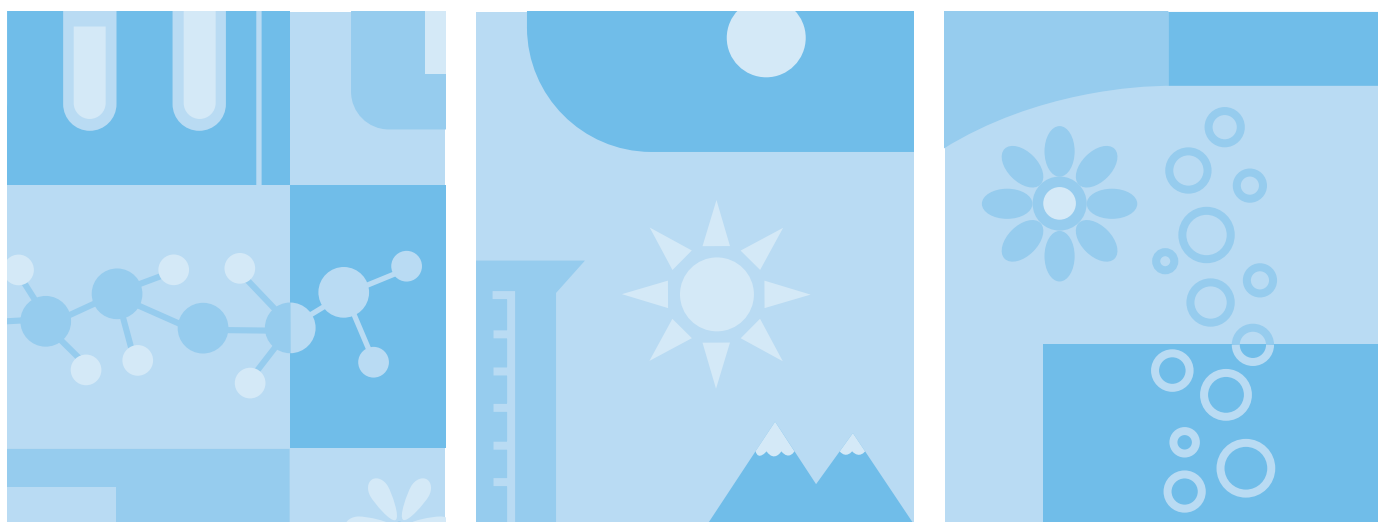

Utvärdering av branschdialoger

Branschen för kosmetika och hygienprodukter,
leksakerindustrin och textilindustrin

Utvärdering av branschdialoger

**Branschen för kosmetika och hygienprodukter,
leksakeranschen och textilanschen**

Best.nr. 511 094

Sundbyberg, maj 2013

Utgivare: Kemikalieinspektionen©

Beställningsadress: CM Gruppen, Box 11063, 161 11 Bromma

Tel: 08-5059 33 35, fax 08-5059 33 99, e-post: kemi@cm.se

Rapporten finns som nedladdningsbar pdf på www.kemikalieinspektionen.se

Förord

Kemikalieinspektionen har på uppdrag av regeringen tagit fram en Handlingsplan för en giftfri vardag 2011– 2014 – Skydda barnen bättre. Insatser sker nu på flera områden både nationellt, inom EU och internationellt och ofta i samarbete med andra myndigheter.

Att minska kemiska risker i vardagen är ett steg på vägen att nå riksdagens miljö kvalitetsmål Giftfri miljö, det mål Kemikalieinspektionen ansvarar för.

Inom ramen för handlingsplanen tar KemI fram kunskapssammanställningar, som publiceras i KemI:s rapport respektive PM-serie. Bakom publikationerna står egna medarbetare, forskare eller konsulter. KemI vill på detta sätt dela med sig av ny och angelägen kunskap.

Publikationerna, som är kostnadsfria, finns på webbplatsen www.kemikalieinspektionen.se

Inom handlingsplanens ram genomför Kemikalieinspektionen, dialoger med de prioriterade branscherna: Kosmetika och hygieniska produkter, leksaker respektive textilier. Målet är bland annat att stärka företagens kemikaliearbete så att de kan minska risker och byta ut farliga kemiska ämnen utan att invänta lagstiftningen. Första steget innebär att företagen med hjälp av Kemikalieinspektionen, andra berörda myndigheter och aktörer sätter uppföljningsbara mål för arbetet.

Kemikalieinspektionen följer upp branschernas arbete från början genom en utvärdering som kommer att göras i två steg. Denna rapport utgör det första steget i utvärderingen och syftet är att beskriva och analysera utgångsläget i branschdialogerna, så som det såg ut under hösten 2012.

Utvärderingens steg ett har utförts av Amelie Pedersen, Kemikalieinspektionen, med metodstöd i genomförandet av Faugert & Co Utvärdering AB. Stöd i arbetet har även varit Anna Lindberg (kosmetika och hygieniska produkter), Christina Larsson (leksaker), Ingela Dahlin, Anna Nylander och Susan Strömbom (textil), alla från Kemikalieinspektionen. Ansvarig för arbetet med branschdialoger har Agneta Falk Filipsson, enhetschef på Kemikalieinspektionen varit.

Innehåll

Sammanfattning	7
Summary	9
1 Bakgrund	11
1.1 Inledning.....	11
1.2 Uppdraget att utvärdera dialogerna	11
1.3 Syftet med föreliggande rapport	11
2 Branschdialoger	12
2.1 Urval av branscher	12
2.2 Målsättningen med branschdialogerna	13
2.3 Branschdialogerna under 2012	14
3 Redovisning av steg ett i utvärderingen.....	14
3.1 Undersökning av utgångsläget	14
3.1.1 <i>Andra undersökningar</i>	15
4 Redovisning och analys av resultat från undersökningen av utgångsläget.....	15
4.1 Kunskapsläget	15
4.2 Branschdialogerna som arbetsmetod	17
5 Slutsatser	18
5.1 Kunskapsläget	18
5.2 Branschdialogerna som arbetsmetod	19
5.3 Uppföljningsbara mål	20
Bilaga 1. Frågor i enkäter och intervjuer	21
Enkätfrågor till företag och branschorganisationer inom kosmetika och hygienprodukter...	21
Enkätfrågor till företag och branschorganisationer inom textil och leksaker.....	23
Övergripande intervjufrågor	25

Sammanfattning

Regeringen har gett KemI i uppdrag att etablera dialoger med prioriterade branscher i syfte att stärka kemikaliekunskaperna hos branscherna, verka för att branscherna sätter upp uppföljningsbara mål, liksom att följa upp deras åtaganden att identifiera, minska risker och substituera farliga kemiska ämnen. KemI avser att följa branschernas arbete från början genom en utvärdering. Utvärderingen kommer att göras i två steg.

De övergripande frågeställningar som vi kommer att behandla i utvärderingen är:

- Har **målen** som anges i Handlingsplanen och av branscherna **uppfyllts**?
- Vilken **effekt** och **genomslag** har dialogerna haft?
- Vilken betydelse har **arbetsformen** branschdialog haft för arbetet?

Denna rapport utgör det första steget i utvärderingen och syftet är att beskriva och analysera utgångsläget i branschdialogerna, så som det såg ut under hösten 2012. För att beskriva utgångsläget har vi dels genomfört enkätundersökningar med deltagare i dialogerna, dels gjort intervjuer med uppdragsgivarna för dialogerna samt med dialogledarna. Vi har ställt frågor om kunskapsläget hos branscherna vad gäller skadliga kemikalier i produkterna, om deltagarnas förväntningar på dialogen samt om branschdialog som arbetsmetod.

Steg två i utvärderingen kommer att omfatta en undersökning som jämför utgångsläget under 2012 med de resultat som dialogarbetet lett fram till under 2014.

Resultat

Enkätsvaren och intervjuerna pekar på att kunskapen om vilka skadliga kemikalier som kan finnas i produkterna varierar mycket inom alla tre branscherna. De aktörer som deltar i dialogerna uppfattas generellt ha en högre kunskapsnivå än övriga inom branschen.

Empirin indikerar att det finns en medvetenhet om problemet med skadliga kemikalier i produkterna inom alla tre branscherna. Enkätundersökningen visar också tydligt att det behövs mer kunskap hos branscherna om kemikalier för att kunna minska problem med skadliga kemikalier i produkterna. Men även lagar och informationssystem efterfrågas, i första hand på EU-nivå.

Enkätsvaren visar att branschernas förväntningar på dialogerna främst handlar om att de ska leda till ett ökat utbyte av information mellan branscher och myndigheter. Från myndighetens sida finns också en förväntning på att dialogerna ska leda till en höjning av kunskapsnivån hos alla aktörer i branscherna, så att den medvetna och aktiva kretsen av företag vidgas.

Uppfattningen om hur mycket dialogen hittills har bidragit i arbetet skiljer sig mellan branscherna att döma av svaren i enkäten. De svarande från leksaksbranschen var mest positiva till dialogens bidrag till arbetet och även de svarande från textilbranschen uppger att dialogerna har gett ett visst bidrag. För de svarande från branschen för kosmetika och hygienprodukter tycks dialogen dock haft mer begränsad betydelse.

Deltagande företag i respektive bransch har alla under december 2012 kommit överens om uppföljningsbara mål, en ”avsiktsförklaring”, som handlar om att höja kunskapsnivån och att genomföra aktiviteter för att minska riskerna med skadliga ämnen i produkterna.

Summary

The Swedish Government has assigned the Swedish Chemicals Agency with the task to establish dialogues with prioritised sectors in order to strengthen their knowledge of chemicals, urging them to set targets that can be measured, including to follow up the sectors' commitments to identify and reduce risks and substitute hazardous chemical substances.

The Swedish Chemicals Agency intends to follow the sectors' work from the start by making an evaluation in two steps.

The overarching questions that we will address in the evaluation are:

- Have the objectives set out in the Action Plan and by the industry sectors been fulfilled?
- What effect and impact have the dialogues had?
- What significance has the sector dialogue form had for the work?

This report represents the first step in the evaluation and the purpose is to describe and analyse the starting point in the sector dialogues, as they were in 2012. We sent out questionnaires to participants in the dialogues, and made interviews with the initiators of the dialogues and with the dialogue leaders. We asked questions about the state of knowledge of the sectors about harmful chemicals in the products, the expectations of the participants in the dialogue and the dialogue as a working method.

Step two of the evaluation will include a study that compares the starting position in 2012 with the results of the dialogue work in 2014.

Results

The questionnaire responses and the interviews suggest that the knowledge of the harmful chemicals that may be present in the products varies a great deal within all three sectors. The actors involved in the dialogues are generally perceived to have a higher level of knowledge than other actors in the sectors.

Experience indicates an awareness of the problem of harmful chemicals in the products in all three sectors. The questionnaire also clearly shows the need for more knowledge of chemicals within the sectors in order to reduce the problem of harmful chemicals in the products. But legislation and information is also requested, mainly at EU level.

The survey responses show that the sectors' expectations on the dialogues primarily concern that they will lead to an increased exchange of information between sectors and authorities. From the authority part, there is also an expectation that the dialogues will lead to an increase of the knowledge levels of all sector actors, in a way that the conscious and active circle of companies widens.

In December 2012, participating companies within each sector all agreed on measurable targets, a "letter of intent", which concerns raising awareness and implementing activities to reduce the risks of harmful substances in the products.

1 Bakgrund

1.1 Inledning

Regeringen har gett KemI i uppdrag¹ att ta fram och genomföra en nationell handlingsplan för en giftfri vardag, *Handlingsplan för en giftfri vardag – skydda barnen bättre*². Särskilt fokus ska läggas vid arbetet för att minska barn och ungas utsatthet för skadliga kemikalier. I uppdraget ingår att stödja frivilliga initiativ till substitution. KemI ska etablera dialoger med prioriterade branscher i syfte att stärka kemikaliekunskaperna hos branscherna samt följa upp branschernas åtaganden att identifiera, minska risker och substituera farliga kemiska ämnen. I arbetet ska Kemikalieinspektionen ”verka för att branscherna sätter upp uppföljningsbara mål för detta arbete.”

1.2 Uppdraget att utvärdera dialogerna

KemI avser att följa branschernas arbete från början genom en utvärdering för att bedöma om målen nås och i vilken mån dialogerna bidrar till att ge en önskad effekt och genomslag³. Utvärderingen kommer att omfatta hela perioden för Handlingsplan för en giftfri vardag, dvs. 2011 – 2014.

Syftet med utvärderingen är att följa upp de mål som deltagande företag i respektive bransch har satt upp, att bedöma branschdialogernas genomslag och vilka effekter de kan ha bidragit till samt att värdera betydelsen av arbetsformen branschdialoger.

De övergripande frågeställningar som vi kommer att behandla i utvärderingen är:

- Har **målen** som anges i Handlingsplanen och av branscherna **uppfyllts**?
- Vilken **effekt** och **genomslag** har dialogerna haft?
- Vilken betydelse har **arbetsformen** branschdialog haft för arbetet?

1.3 Syftet med föreliggande rapport

Utvärderingen kommer att genomföras i två steg. Denna rapport utgör det första steget i utvärderingen och syftet är att beskriva och analysera utgångsläget i branschdialogerna, så som det såg ut under hösten 2012. Vi har i detta första steg undersökt hur kunskapsläget uppfattas av deltagarna i dialogerna samt vilka förväntningar på dialogerna som arbetsform och framtida effekter som finns hos de aktörer som deltar i dialogerna. I det kommande steget av utvärderingen, som är planerat att genomföras under 2014, avser vi att göra en undersökning utifrån de övergripande frågeställningarna som anges ovan. Föreliggande rapport kommer att utgöra ett underlag för utvärderingens steg två.

Utvärderingens steg ett har utförts av Amelie Pedersen, Kemikalieinspektionen, med metodstöd i genomförandet av Faugert & Co Utvärdering AB.

---

¹ Uppdrag till Kemikalieinspektionen om framtagande och genomförande av handlingsplan för en giftfri vardag. Regeringsbeslut 2010-12-22

² Handlingsplan för en giftfri vardag 2011 – 2014. Skydda barnen bättre. Kemikalieinspektionen mars 2011

³ Regeringens uppdrag till KemI 2012-12-22, Miljödepartementets pressmeddelande 10 mars 2011 samt KemI:s Handlingsplan under rubrik 5 *Företagens eget arbete med att byta ut farliga ämnen.*

2 Branschdialoger

En branschdialog kan beskrivas som möten mellan myndigheter och företag som handlar med varor i branschen, branschorganisationens företrädare och medlemmar. Deltagarna i dialogen kan ta upp branschspecifika frågor och diskutera vilka åtgärder som kan behövas för att nå överenskomna mål. Myndigheten kan stödja med kunskap och information om bland annat regler för området.

2.1 Urval av branscher

Dialogerna genomförs på KemI:s initiativ med aktörer inom tre olika branscher; leksaker, textil respektive kosmetika och hygienprodukter. I regeringens uppdrag har branscherna för leksaker och kosmetika och hygienprodukter prioriterats, men KemI har dessutom valt att inleda en dialog även med textilbranschen.

Branscherna har alla olika förutsättningar i dialogen, vilket kan illustreras överskådligt i en tabell.

Branscher	Särskild lagstiftning finns	KemI är ansvarig myndighet	Långa leverantörskedjor	Tidigare samarbete med KemI
Kosmetika och hygienprodukter	Ja	Nej	Nej	Nej (dock med Läkemedelsverket)
Leksaker	Ja	Ja	Ja	Nej
Textil	Nej	Ja	Ja	Ja

Deltagarna i branschdialogerna valdes ut genom att KemI skickade en inbjudan till ett antal aktörer, som hade identifierats i samarbete med branschorganisationerna och med Läkemedelsverket. De som då svarade på inbjudan blev deltagare i branschdialogerna.

Antalet deltagare i dialogerna som redovisas i denna rapport gäller för tiden vid enkätundersökningen.

Dialogen med branschen för **kosmetika och hygienprodukter** hade tio deltagare. Dialogen sker i samarbete med Läkemedelsverket, som är behörig myndighet för kosmetikadirektivet⁴. Kosmetikadirektivet är inriktat på produktsäkerhet och reglerar hälsorisker i anslutning till produkternas användning. Det finns inget krav på att produkterna ska granskas och godkännas, men i direktivet finns listor över ämnen som antingen inte får förekomma i kosmetiska produkter eller som får användas med begränsningar och villkor. I juli 2013 träder den nya kosmetikaförordningen⁵ i kraft.

I dialogen med **leksaker** fanns tolv deltagare. Leksaker är ett nytt ansvarsområde för KemI fr.o.m. juni 2011 då det nya leksakdirektivet⁶ trädde i kraft. Nya och utökade kemikaliekrav träder i kraft juni 2013. Direktivet ställer nya och långtgående krav på att en kemikaliesäkerhetsbedömning görs för alla leksaker.

⁴ Kosmetikadirektivet 76/768/EEG

⁵ Förordning 1223/2009/EEG om kosmetiska produkter

⁶ Direktiv 2009/48/EG om leksakers säkerhet, Ändringsdirektiv: Kommissionens direktiv 2012/7/EU av den 2 mars 2012 om ändring av Europaparlamentets och rådets direktiv 2009/48/EG om leksakers säkerhet

Dialogen med **textilbranschen** omfattade 26 deltagare. KemI har tidigare haft en dialog med textilbranschen. I samband med den gav KemI 2009 ut en broschyr ”Kemikalier i textilier – råd till dig som importerar och säljer textilier”. Vid den tidigare dialogen arbetade man inte med uppföljningsbara mål. Dialogen utvärderades och man fann då bland annat att företagens kunskapsnivå om regler och kemikalier i de egna produkterna var bristande. Det fanns en stark önskan om mer kunskap och företagen ställde sig positiva till dialogen. Dialogprojektet uppfattades ha bidragit med medvetenhet och inspiration, men samtidigt fanns ett behov av att följa upp arbetet så att fokus på frågan kunde bestå.⁷

2.2 Målsättningen med branschdialogerna

I Handlingsplanen beskrivs att det är viktigt att näringslivet åtar sig att ta bort farliga kemikalier i varor som människor kan utsättas för, utan att invänta skärpningar av detaljregler i lagstiftningen. Målsättningarna med dialogerna beskrivs som att dels ha genomfört dialoger, dels som att minst två av branscherna ska ha satt uppföljningsbara mål för sitt arbete med att minska riskerna genom byte av farliga ämnen i sina varor. Det gäller särskilt förekomsten av ämnen som kan orsaka cancer, ärftliga genetiska skador eller skador på fortplantningen, men också ämnen som kan orsaka allergi, misstänks vara hormonstörande eller kan ansamlas i miljön. I dialogerna med de utvalda branscherna är avsikten att till en början komma fram till preciserade och tydligt uppföljningsbara mål.

Branschdialogerna är en åtgärd som KemI har fått i uppdrag av regeringen att genomföra med de utvalda branscherna för att riskerna med farliga kemikalier ska minska. Åtgärden är tänkt att driva på branscherna och underlätta för företagen att gå längre än vad lagstiftningen kräver. Om åtgärden är framgångsrik så kan det förväntas leda till minskad förekomst av farliga ämnen i snabbare takt, än om en ny lagstiftning ska arbetas fram. KemI:s bidrag i dialogarbetet är till exempel att samordna arbetet och att bistå med kunskap om kemiska ämnen och om lagstiftningen.

Förutsättningarna för att åtgärden ska lyckas är för det första, att branscherna som aktörer har en vilja att delta och för det andra, att de har en egen drivkraft för att nå de uppsatta målen som formulerats i dialogen. Den egna drivkraften kan tänkas bli påverkad av hur dialogen fungerar vad gäller informations- och kunskapsutbyte. Eventuella samarbeten inom branschen skulle till exempel kunna underlätta i arbetet med att minska risker med skadliga kemikalier. Genom information och samarbeten finns också en möjlighet till att sprida kunskap till företag som inte medverkar i dialogerna. En annan faktor som kan fungera som en drivkraft är möjligheten för branschen att informera myndigheten om de villkor som gäller för företagens arbete med kemikalier. Detta kan vara värdefullt i utvecklingen av lagstiftning.

Det finns även yttre faktorer som kan ha betydelse. Företagens intresse för att arbeta med att minska riskerna med kemiska ämnen påverkas av olika faktorer som exempelvis konsumenternas efterfrågan och krav på branschernas produkter. Artiklar, debatter och larm i media är andra faktorer som kan påverka beteendet hos såväl företag som konsumenter. Detta måste beaktas när man senare ska bedöma effekten av åtgärden.

---

⁷ KemI:s dialog med textilbranschen. För ökad riskminskning och bättre uppfyllelse av miljökvalitetsmålen. Faugert & Co Utvärdering AB, januari 2009

2.3 Branschdialogerna under 2012

Dialogerna inleddes med en Workshop Branschdialoger 8 december 2011 där diskussioner om hur KemI och branschen skulle kunna samverka för att minska kemikalieriskerna i konsumentprodukter fördes. Dialogerna har sedan fortsatt under 2012, med möten för informationsutbyte och diskussioner. Två möten har hållits i vardera branschen under våren 2012. Den 25 september under samma år hölls ett gemensamt möte för de tre branschdialogerna, där även miljöminister Lena Ek och KemI:s generaldirektör Nina Cromnier deltog.

Arbetet inom branschdialogerna har vid årsskiftet 2012 - 2013 resulterat i att branscherna har formulerat uppföljningsbara mål för bland annat ökad kunskap om kemiska ämnen och för att ersätta farliga ämnen.

Utöver detta har även ett antal andra aktiviteter genomförts. KemI har exempelvis i samarbete med Läkemedelsverket analyserat deklareringspliktiga doftämnen i 50 **kosmetika och hygienprodukter** riktade till barn och unga, samt har tagit fram en broschyr om hårfärg, allergirisker och åldersgräns.

KemI har deltagit som föreläsare för **leksaker**branschen vid fyra tillfällen i ett bredare sammanhang, för totalt cirka 200 deltagare. Dessutom har KemI initierat en tredagarsutbildning för leksaksbranschen och tagit fram informationsmaterial till utbildningen tillsammans med Konsumentverket.

KemI har deltagit som föreläsare för **textil**branschen vid ett dialogmöte, haft två utbildningstillfällen, en workshop om styrmedel och medverkat vid ett seminarium för allmänheten: KemI har dessutom gjort studiebesök till företag i textilbranschen och identifierat forskargrupper för textil i syfte att gemensamt kunna ta fram en lista för textilbranschen med kemikalier som är förbjudna att använda vid tillverkning av textilier.

3 Redovisning av steg ett i utvärderingen

3.1 Undersökning av utgångsläget

För att beskriva utgångsläget har vi dels genomfört enkätundersökningar med deltagare i dialogerna, dels gjort intervjuer med dem som har beslutat om att dialogerna ska genomföras samt med dialogledarna. Vi har ställt frågor om kunskapsläget hos branscherna vad gäller skadliga kemikalier i produkterna, om deltagarnas förväntningar på dialogen samt om branschdialog som arbetsmetod (se bilaga 1 för enkät- och intervjufrågorna).

Den webbaserade enkätundersökningen genomfördes under perioden 16 till och med 30 november 2012. Enkäten skickades till de personer som representerade deltagarna i dialogarbetet.

Intervjuerna gjordes under december 2012 med representanter för uppdragsgivarna för dialogerna på miljödepartementet och på KemI samt med de personer på KemI som leder dialogerna. Totalt har fem intervjuer genomförts.

3.1.1 Andra undersökningar

Undersökningar har genomförts för att få en uppfattning om förekomsten av vissa ämnen i branschernas produkter och varor. Resultatet från undersökningarna kommer att kunna användas i det andra steget av utvärderingen för att kunna belysa frågorna om måluppfyllelse och effekter.

Textil:

KemI har låtit genomföra en mätning av kemikalier i t-shirts och strumpbyxor. Resultaten av mätningarna kommer att ingå i ett examensarbete i toxikologi vid Karolinska Institutet våren 2013 samt ingår som en del i det regeringsuppdrag "Farliga ämnen i textil" som KemI ska redovisa till regeringen den 12 april, 2013.

Leksaker:

KemI har tagit fram två PM och en rapport om läget för förekomst av skadliga kemikalier i leksaker.

- Literature survey of chemicals in toys, PM 6/12. KemI, september 2012.
- Kemisk karaktärisering av plastdetaljer i leksaker och barnartiklar, PM 7/12. KemI, september 2012.
- Bisfenol A i leksaker och barnartiklar - behov av exponeringsminskning? Rapport 6/12. KemI, september 2012.

Kosmetik och hygienprodukter:

- Konsumentföreningen i Stockholm har gjort en webbenkät om föräldrars attityder till kemiska risker med barn- och ungdomsprodukter. Rapporten från undersökningen publicerades 2012-06-26 på Konsumentföreningens webb, under rubriken Opinion, Rapporter.
- Läkemedelsverket har 2012 genomfört analyser av doftämnen i utvalda barn- och ungdomsprodukter. Resultatet kommer att publiceras våren 2013.
- KemI och Konsumentverket har, i enlighet med Handlingsplanen, gjort en mätning av allmänhetens attityd i frågor om kemiska risker med barn- och ungdomsprodukter. Resultatet kommer att publiceras våren 2013.

4 Redovisning och analys av resultat från undersökningen av utgångsläget

Vad gäller enkätundersökningen var det 4 av 10 tillfrågade deltagare från dialogen för kosmetika och hygienprodukter som besvarade enkäten. Från dialogen för leksaksbranschen svarade 8 av 12 tillfrågade och från dialogen för textilbranschen var det 18 av 26 tillfrågade som besvarade enkäten. Andelen svarande skiljer sig något åt mellan dialogerna vilket medför att en viss försiktighet i tolkningen av svaren bör iakttas, särskilt avseende dialogen för kosmetika och hygienprodukter.

4.1 Kunskapsläget

Det finns vissa skillnader i förutsättningarna för branschen för kosmetika och hygienprodukter, jämfört med branscherna för textil och för leksaker. En del av frågorna om

kemikalier i produkterna var därför anpassade i enkäten (se bilaga 1). Kosmetika och hygienprodukter är i sig en kemisk produkt som regleras i en skarp lagstiftning vilket kräver vissa kunskaper hos branschen. De två andra branscherna arbetar med varor, som tidigare inte har varit reglerade.

Till deltagarna från branschen för **kosmetika och hygienprodukter** ställde vi en fråga om i vilken utsträckning de bedömer att det kan finnas skadliga kemikalier i produkterna. Hälften av de fyra svarande angav att det kan förekomma och den andra hälften angav att det kan förekomma hos oseriösa aktörer.

Till deltagarna från branscherna för **leksaker och för textil** ställde vi en fråga om hur hög medvetenheten i branschen är, om att det kan förekomma skadliga kemikalier i produkterna. De flesta av de svarande från dessa branscher angav att medvetenheten är *hög* eller *mycket hög*. På frågan om hur omfattande man bedömer att kunskapen är inom den egna branschen om vilka skadliga kemikalier som kan förekomma i produkterna, svarade de flesta från de båda branscherna att kunskapen är *omfattande* eller *tillräcklig*.

De personer som intervjuades har uppfattningen att det i allmänhet finns stora skillnader i kunskapsnivån mellan företagen i de tre branscherna vad gäller förekomst av skadliga kemikalier i produkterna. Kunskapsnivån kan vara mycket hög, men det finns även företag som knappt har någon kunskap om kemikalier och som till exempel anser att deras produkter inte innehåller några kemiska ämnen alls. Det förefaller också finnas skillnader mellan de tre branscherna, där de intervjuade bedömde att kunskapsnivån verkar vara högre inom branschen för kosmetika och hygienprodukter än för leksaks- och textilbranscherna.

Till deltagarna från alla tre branscherna ställde vi en flervalsfråga om hur företaget eller organisationen får kunskap om vilka kemikalier som förekommer i produkterna. De vanligaste sätten att få kunskap för alla tre branscher angavs vara genom *egen expertis* och *genom att söka efter information själva*. Även svarsalternativen *myndigheter* och *branschorganisationer* angavs av många. En skillnad mellan branscherna var att alla fyra svarande från branschen för kosmetika och hygienprodukter angav alternativet *leverantörsledet*. Från de andra två branscherna angav endast en av alla svarande detta svarsalternativ. Detta ligger i linje med vad som framgick i en del intervjuer, att tillverkningen av kosmetika och hygienprodukter i högre utsträckning sker inom EU och delvis i Sverige, vilket kan innebära en kortare leverantörskedja. Det är i allmänhet svårare att få fram information från en lång leverantörskedja.

Vi ställde också frågan till deltagarna från alla tre branscherna om vad de bedömer att deras bransch skulle behöva för att kunna undvika skadliga kemikalier. Mer *kunskap om kemikalier* och *EU-lagstiftning* var de två svarsalternativ som angavs av flest svarande. Från leksaksbranschen angav alla svarande att de skulle behöva ett *informationssystem för kemikalier i produkter*. En av de intervjuade personerna pekar på det faktum att Sverige är en del av EU och att branscherna arbetar globalt. Kan man visa på goda exempel i Sverige där branscher har gått före lagstiftningen och där det fungerar bra, så kan det bli argument i förhandlingar också i globala sammanhang, som stämmer överens med målen i SAICM⁸.

---

⁸ Strategic Approach to International Chemicals Management, Den globala kemikaliestrategin

4.2 Branschdialogerna som arbetsmetod

Till deltagarna från alla tre branscherna ställde vi en öppen fråga om vilka förväntningar de har på branschdialogen. Sammanlagt 23 av de totalt 30 svarande för de tre branscherna, angav att de hade förväntningar på dialogerna. Av dem som svarade angav de flesta att de har förväntningar på *informationsutbyte* mellan branscher och myndigheter, som också kan leda till ökad förståelse för varandras villkor. Det finns även en förväntan på ett utvecklat *samarbete*, framför allt inom branschen, för att tillsammans komma fram till hur man kan minska gemensamma problem med skadliga kemikalier. Flera av de svarande angav att de hade förväntningar på att dialogerna ska leda till *ökad kunskap* och kunskapsutbyte om kemikalier.

Ett utvecklat samarbete och informationsutbyte som nämns i enkätsvaren, skulle kunna leda till just det som de intervjuade uttryckte en förhoppning om, nämligen att den *medvetna och aktiva kretsen av företag ska vidgas* och att de goda exemplen kan inspirera andra till att utveckla säkrare produkter. Gemensamt för de intervjuade var en förväntan om att branscherna ska gå *längre än lagen kräver* och höja nivån avseende både medvetenhet och kunskap om problemen med skadliga ämnen i produkterna. Flera av de intervjuade hade en förväntan om att ett ökat informationsutbyte ska leda till en ökad förståelse för varandras villkor, företag och myndighet, vilket också nämndes i enkätsvaren.

I enkäten frågade vi om i vilken utsträckning man bedömer att branschdialogen bidrar till arbetet med att undvika skadliga kemikalier i branschens produkter och varor. Man kunde välja på en skala där 1 stod för mycket begränsad utsträckning och 5 stod för mycket hög utsträckning. Av svaren att döma finns det skillnader mellan branschdialogerna. En av de fyra svarande från **branschen för kosmetika och hygienprodukter** angav att dialogen bidrar i *hög* utsträckning, medan de andra angav *begränsad* eller *mycket begränsad* utsträckning. Vad gäller **textilbranschen** var man att döma av svaren mer positiv och menade att dialogen bidrar, eller bidrar i *hög* utsträckning till arbetet. De mest positiva svaren kom från **leksaker-branschen**, där de flesta svarande angav att dialogen bidrar i *hög* eller *mycket hög* utsträckning.

Vi bad deltagarna från branscherna i enkäten att bedöma hur dialogerna har fungerat som arbetsmetod hittills. Man kunde välja på en skala där 1 stod för mycket dåligt och 5 stod för mycket bra. Här fördelade sig svaren på liknande sätt som i föregående fråga. Tre av de fyra svarande inom **branschen för kosmetika och hygienprodukter** ansåg att dialogen har fungerat *dåligt* eller *mycket dåligt*. De svarande från **textilbranschen** var mer positiva och de flesta angav svarsalternativen kring mitten, vilket skulle kunna tolkas som att dialogen ändå fungerar. De svarande från **leksaker-branschen** var även här mest positiva och merparten angav att dialogerna har fungerat *bra* eller *mycket bra* hittills. Denna skillnad mellan branscherna stämmer också överens med uppfattningen hos de intervjuade. Dialogdeltagarna i leksaksbranschen uppfattas av de intervjuade ha ett behov av dialogen som ett forum, som inte tidigare har funnits. Även för deltagarna från textilbranschen gör de intervjuade den bedömningen att dialogen fungerar som arbetsmetod, medan deltagare från branschen för kosmetika och hygienprodukter uppfattas mera tveksamma till dialogen.

Flera av de intervjuade personerna menar att dialoger kan vara ett sätt att gå snabbare fram med förändringar än vad som är möjligt när man ska få ny lagstiftning på plats. Det går snabbare att nå målen genom att arbeta tillsammans, än om man arbetar var och en för sig. Om företag dessutom uppfattar att det lönar sig att agera miljö- och hälsomedvetet och gå längre än vad lagen kräver, så har dialoger om detta större förutsättningar att ge goda resultat.

I bedömningen av hur dialoger fungerar som arbetsmetod framhåller de intervjuade uppdragsgivarna vikten av att behålla fokus på industrins och näringsansvar för sina produkter. Myndigheten behöver hitta en roll som kan påskynda processen med att vilja gå längre än lagen kräver, samtidigt som det måste vara tydligt att det är företagen som har ansvar för sin verksamhet. Från KemI:s håll uttrycks vidare ett behov av att diskutera hur väl de uppnådda resultaten från en dialog består i ett längre perspektiv, efter det att dialogen har avslutats.

Vi frågade också i enkäten om något skulle behöva förändras eller förbättras avseende branschdialog som arbetsmetod. Om man svarade ja fanns det möjlighet att lämna förslag på förbättringar. De från **branschen för kosmetika och hygienprodukter** som svarade ja på frågan, föreslog bland annat att dialogen skulle omfatta fler företag för bredare representation och därmed bättre förankring. De allra flesta av de svarande från **leksaker** och från **textilbranschen** ansåg sig inte kunna göra en bedömning. Bland de som ändå svarade ja från leksaksbranschen och textilbranschen fanns förslag som syftar till ökat utbyte av information om kemikalier.

Slutligen frågade vi i enkäten efter övriga kommentarer i ett öppet fält. Totalt nio svarande gav en kommentar. Den enda kommentaren från **branschen för kosmetika och hygienprodukter** var att det borde göras en dialog om kemiska produkter istället för om kosmetika. Av kommentarerna från **leksaker** och från **textilbranschen** att döma är inställningen i stort sett positiv till dialogen som, menar man, också kan behöva en viss tid för att utvecklas. Branschdialog ”känns flexibelt och skapar i sig utrymme för förändringar och förbättringar”.

5 Slutsatser

5.1 Kunskapsläget

Stor spridning på kunskapsnivån

Enkäten visar att det i allmänhet finns en stor spridning i kunskapsnivån om skadliga kemikalier i produkterna inom alla tre branscherna, från mycket låg till mycket hög. Av intervjuerna framgår att de aktörer som deltar i dialogerna uppfattas ha en högre kunskapsnivå.

Av intervjuerna framgår att det finns en skillnad i kunskapsnivån även mellan de tre branscherna, där aktörerna inom branschen för kosmetika och hygienprodukter uppfattas ha en högre kunskapsnivå än både leksaks- och textilbranscherna. Detta kan förklaras av att kosmetika och hygienprodukter är kemiska produkter med krav enligt lagstiftning sedan länge, medan leksaker och textilier är sammansatta varor som inte har reglerats i den utsträckningen.

Medvetenhet om problemet

Det finns en medvetenhet om problemet med skadliga kemikalier i produkterna inom alla tre branscherna. För de svarande från branschen för kosmetika och hygienprodukter handlar det om att man känner till att det kan förekomma skadliga ämnen i produkterna, i alla fall bland oseriösa aktörer. Även de allra flesta svarande från både leksaksbranschen och textilbranschen ansåg att medvetenheten är hög eller mycket hög om att det kan förekomma skadliga ämnen.

Behov av mer kunskap om kemikalier

Kunskapen om vilka skadliga ämnen som kan förekomma i produkterna är däremot mer varierande. De svarande från branscherna för leksaker eller textil angav att kunskapen varierar mellan låg och omfattande. Vad gäller källor till kunskap om skadliga ämnen så verkar samtliga branscher skaffa sig kunskap om vilka kemiska ämnen som ingår i produkterna främst från egen expertis, men även från myndigheter och branschorganisationer. Alla tre branscher söker också i hög grad efter information själva. De svarande från branschen för kosmetika och hygienprodukter angav leverantörskedjan som en kunskapskälla. Detta gäller dock inte för vare sig leksaks- eller textilbranschen, som har längre leverantörskedjor och där tillverkningen av varorna kan ske i andra delar av världen.

Det är tydligt från enkätundersökningen att det behövs mer kunskap om kemikalier för att kunna minska problem med skadliga kemikalier i produkterna. Men även lagar och informationssystem efterfrågas, dock inte på nationell nivå utan i första hand på EU-nivå. För alla tre branscher sker handel internationellt och en global överenskommelse nämns också som ett sätt att komma tillrätta med problemen.

5.2 Branschdialogerna som arbetsmetod

Förväntningar på informationsutbyte, samarbete och mer kunskap

Branschernas förväntningar på dialogerna handlar främst om ett ökat utbyte av information mellan branscher och myndigheter, vilket kan bidra till ökad förståelse för varandras villkor. Detta framkom i både enkätsvar och i intervjuerna. Enkäten visar också att flera av de svarande förväntar sig mer utbyte av kunskap om kemikalier och ett ökat samarbete inom branscherna för att gemensamt komma fram till hur man kan minska problemen med skadliga kemikalier i produkterna.

Från myndighetens sida finns förväntningar om att dialogerna ska leda till att lyfta kunskapsnivån hos alla aktörer i branscherna, även hos dem som inte aktivt deltar i dialogerna. Förhoppningen uttrycks som att dialogerna ska leda till att den medvetna och aktiva kretsen av företag vidgas.

Branschdialogerna bidrar i olika grad

Uppfattningen om hur mycket dialogen hittills har bidragit i arbetet skiljer sig mellan branscherna att döma av svaren i enkäten. De svarande från leksaksbranschen var mest positiva till dialogens bidrag till arbetet och även för textilbranschen har dialogerna gett ett visst bidrag, enligt de svarande. För de svarande från branschen för kosmetika och hygienprodukter tycks dialogen dock haft mer begränsad betydelse.

Arbetsmetoden fungerar olika bra

Enkätundersökningen visar att branschdialog hittills har fungerat olika bra som arbetssätt för de olika branscherna. Leksaksbranschens respondenter var även här mest positiva och alla angav att det hade fungerat bra eller mycket bra. Vad gäller de svarande från textilbranschen verkar arbetet ha fungerat bättre med tiden. Däremot upplevs arbetsmetoden ha fungerat sämre av de svarande från branschen för kosmetika och hygienprodukter, vilket visar sig både i enkätsvaren och i intervjun med dialogledaren. Arbetsmetoden uppfattas som otydlig och det

skapar förvirring att arbeta med mål tillsammans med en myndighet, KemI, i en bransch som lyder under en annan myndighet, Läkemedelsverket, som man också har samarbete med.

Det är viktigt att det inte råder tveksamheter i dialogarbetet kring vilken roll aktörerna i dialogen har. I det pågående arbetet har regeringen gett KemI ett uppdrag och medel för att driva dialogerna, men det är fortfarande företagen som har ansvar för sin verksamhet. Myndigheten kan inte ställa några krav, utöver lagkrav, på företagen. Av intervjuerna framgår att det finns ett visst behov av att förtydliga rollerna.

5.3 Uppföljningsbara mål

Branscherna har alla under december 2012 kommit överens om uppföljningsbara mål, en ”avsiktsförklaring”, som handlar om att höja kunskapsnivån och att genomföra aktiviteter för att minska riskerna med skadliga ämnen i produkterna.

Steg två i utvärderingen kommer att omfatta en undersökning som jämför utgångsläget under 2012 med de resultat som dialogarbetet lett fram till under 2014. De övergripande frågeställningarna som vi kommer att behandla i utvärderingen 2014 gäller hur väl de uppsatta målen har uppfyllts och i vilken mån branschdialogerna har bidragit till den uppnådda effekten. Undersökningen bör förslagsvis vara upplagd på liknande sätt så att man genomför enkäter och intervjuer med dialogdeltagare och med dem som arbetat från myndighetens håll. Vi kommer även att utvärdera betydelsen av branschdialog som arbetsform. Även 2014 bör man undersöka kunskapsläget hos aktörerna och upprepa frågorna från 2012 där det är relevant.

För att kunna bedöma den långsiktiga effekten skulle man kunna göra ytterligare en datainsamling med intervju och enkät, två år senare, 2016.

Bilaga 1. Frågor i enkäter och intervjuer

Enkätfrågor till företag och branschorganisationer inom kosmetika och hygienprodukter

Inledande frågor

1. Representerar du

- *Ett företag?*
- *En branschorganisation?*
- *Annan organisation?*

Frågor om kemikalier (kemiska ämnen) i produkter

2. I vilken utsträckning bedömer du att det kan finnas skadliga kemikalier i kosmetika och hygienprodukter.

- *Förekommer inte*
- *Kan förekomma*
- *Förekommer hos oseriösa aktörer*

Kommentera gärna din bedömning:

3. Hur får ert företag/organisation kunskap om vilka kemikalier som förekommer i era produkter?

- *Genom egen expertis*
- *Myndigheter*
- *Leverantör*
- *Branschorganisationer*
- *Media*
- *NGO (WWF, Naturskyddsföreningen o.dyl.)*
- *Genom att söka efter information själva*
- *På annat sätt (ange vilket/vilka)*

(Den som svarar har möjlighet att välja fler än ett alternativ)

4. Vad bedömer du att branschen skulle behöva för att kunna undvika skadliga kemikalier?

- *Nationell lagstiftning*
- *EU lagstiftning*
- *Global överenskommelse*
- *Mer kunskap om kemikalier*
- *Annat (ange vad)*

(Den som svarar har möjlighet att välja fler än ett alternativ)

Frågor om branschdialogerna

5. Vilka förväntningar har du på branschdialogen?

Plats för svar: ...

6. I vilken utsträckning bedömer du att branschdialogen bidrar till arbetet med att undvika skadliga kemikalier i branschens produkter och varor?

- *Ange på en skala, där 1 står för i mycket begränsad utsträckning och 5 för i mycket hög utsträckning. Motivera gärna din bedömning.*

7. Hur bedömer du att branschdialogen har fungerat som arbetsmetod hittills?

- *Ange på en skala, där 1 står för mycket dåligt och 5 för mycket bra. Motivera gärna din bedömning.*

8. Finns det något som du bedömer skulle behöva förändras/förbättras avseende branschdialog som arbetsmetod?

- Ja/Nej/Kan inte bedöma detta
- Om ja, ange vad som skulle behöva förändras/förbättras

9. Övriga kommentarer

- Är det något annat om branschdialogerna som du skulle vilja tillägga?

Enkätfrågor till företag och branschorganisationer inom textil och leksaker

Inledande frågor

1. Vilken dialog deltar du i?

- *Textilier*
- *Leksaker*

2. Representerar du

- *Ett företag?*
- *En branschorganisation?*
- *Annan organisation?*

Frågor om kemikalier (kemiska ämnen) i produkter

3. Hur hög bedömer du att medvetenheten är inom din bransch om att det kan förekomma skadliga kemikalier i branschens produkter och varor?

- *Mycket låg*
- *Låg*
- *Tillräcklig*
- *Hög*
- *Mycket hög*

Kommentera gärna din bedömning:

4. Hur omfattande bedömer du att kunskapen är inom din bransch om vilka skadliga kemikalier som kan förekomma i branschens produkter och varor?

- *Mycket låg*
- *Låg*
- *Tillräcklig*
- *Omfattande*
- *Mycket omfattande*

Kommentera gärna din bedömning:

5. Hur får ert företag/organisation kunskap om vilka kemikalier som förekommer i era produkter och varor?

- *Genom egen expertis*
- *Myndigheter*
- *Leverantörsledet*
- *Branschorganisationer*
- *Media*
- *NGO (WWF, Naturskyddsföreningen o.dyl.)*
- *Testlaboratorier*

- *Genom att söka efter information själva*
- *På annat sätt (ange vilket/vilka)*

(Den som svarar har möjlighet att välja fler än ett alternativ)

6. Vad bedömer du att branschen skulle behöva för att kunna undvika skadliga kemikalier?

- *Nationell lagstiftning*
- *EU lagstiftning*
- *Global överenskommelse*
- *Informationssystem för kemikalier i produkter*
- *Mer kunskap om kemikalier*
- *Efterfrågan från konsumenter*
- *Ekonomiska styrmedel*
- *Annat (ange vad)*

(Den som svarar har möjlighet att välja fler än ett alternativ)

Frågor om branschdialogerna

7. Vilka förväntningar har du på branschdialogen?

Plats för svar: ...

8. I vilken utsträckning bedömer du att branschdialogen bidrar till arbetet med att undvika skadliga kemikalier i branschens produkter och varor?

- *Ange på en skala, där 1 står för i mycket begränsad utsträckning och 5 för i mycket hög utsträckning. Motivera gärna din bedömning.*

9. Hur bedömer du att branschdialogen har fungerat som arbetsmetod hittills?

- *Ange på en skala, där 1 står för mycket dåligt och 5 för mycket bra. Motivera gärna din bedömning.*

10. Finns det något som du bedömer skulle behöva förändras/förbättras avseende branschdialog som arbetsmetod?

- *Ja/Nej/Kan inte bedöma detta*
- *Om ja, ange vad som skulle behöva förändras/förbättras*

11. Övriga kommentarer

- *Är det något annat om branschdialogerna som du skulle vilja tillägga?*

Övergripande intervjufrågor

1. Har du någon uppfattning om kunskapsläget hos branscherna vad gäller förekomst av farliga kemikalier i deras produkter?
2. Har du någon uppfattning om ifall kunskapsläget skiljer sig mellan branscherna?
3. Vilka förväntningar har du på branschdialogernas genomslag och vad som kommer att uppnås med dem?
4. Har du någon uppfattning om hur branschdialoger fungerar som arbetsmetod?

www.kemikalieinspektionen.se

**Kemikalieinspektionen, Box 2, 172 13 Sundbyberg. Besöksadress: Esplanaden 3A
Tel: 08-519 41 100, Fax: 08-735 76 98, E-post: kemi@kemi.se**